

Vicent Olmos: “Tardarem anys a refer-nos”

Conversa amb Jesús Peris Llorca

Vicent Olmos és l'ànima d'Afers, de l'editorial i de la revista, una de les tasques editorials més importants i més impressionants de tot l'àmbit lingüístic de la nostra llengua, per la qualitat, per la quantitat i també per l'oportunitat dels seus llançaments editorials que mantenen viu i ric el debat intel·lectual, i també la reflexió i la qualitat literària a casa nostra. I tot això de manera sostinguda des dels anys 80.

Vicent és fill de Catarroja, a l'Horta Sud. Al seu poble viu, i al seu poble té la seua editorial. Per això, el dia 29 d'octubre de 2024 és una data que romandrà sempre a la seua memòria. Va patir directament l'embranchada de la barrancada i de la negligència criminal de les autoritats valencianes. A Caràcters hem volgut expressar-li la nostra solidaritat personal i xarrar amb ell sobre aquells fets, sobre les seues conseqüències i sobre l'incert futur que ara s'obri davant del País Valencià i de les editorials valencianes. L'entrevista la vam fer el passat 26 de novembre.

Com recordes el dia 29 d'octubre?

El dia 29 d'octubre serà una data que no oblidaré mentre viuré. Quan el president de la Generalitat va tindre a bé aparèixer per donar comptes de l'evolució del temporal, ja tard, jo, que era a casa, estava justament escoltant notícies sobre els aiguats que havien caigut i que estaven caient a la capçalera de la conca del barranc de Xiva, que ara, ahistòricament per cert, anomenen barranc del Poio. Hi ha tanta documentació medieval i moderna que anomena el barranc, segons el lloc per on passa, barranc de Xiva, de Torrent o de Catarroja, que no entenc aquestes ganas d'anomenar-lo del Poio. El canvi del topònim té al darrere una història que no és el moment d'explicar, però que té a veure amb la castellanització, també, dels nostres topònims.

Veient l'aiguat que assolava la Foia de Bunyol i la capçalera del Magre, ja es podia intuir com aniria la cosa a una part de la Ribera i, sobretot, a l'Horta Sud, totalment

desprotegida des de la construcció del llit nou del Túria, després de la riuada del 57. El Pla Sud de València, amb desnonaments sense mesura i amb molt pocs escrúpols, arravatà la terra i les cases a molts llauradors de la comarca. El nou llit esdevingué un mur de contenció per a les aigües desbocades quan, com ha passat històricament, hi ha unes pluges com les que hi va haver aquell dia. Unes pluges de dimensions bíbliques. Protegiren l'urbs, València, i condemnaren les comarques del sud.

No calia que ploqués als pobles riberecs del barranc i riu avall. El mal ja estava fet, l'aigua baixava desbocada, rabent. El vessament dels barrancs i rierols que desemboquen al barranc de Xiva i al Magre, albirava el pitjor. De fet, vaig telefonar a Ramon Ramon, l'escriptor i corrector de la meua editorial, que estava treballant per dir-li que marxés a casa. I sort que ho va fer, perquè si hagués trigat només mitja hora més potser no hauria arribat, com no van arribar 226 persones que van ser arrossegades pel cabal d'aigua rabent o atrapats en les trampes dels garatges d'on, a la vista de l'allunyament del perill que anunciava el president, s'afanyaren a anar a traure els cotxes. 226 persones mortes, i les que encara s'han de localitzar.

A casa, en el 57 no hi va entrar aigua, i de sobte tenia més d'un pam de fang negant tots els espais. El Pla Sud, la barrera construïda pel franquisme, sense solucionar els problemes que generava als pobles del sud de la ciutat, l'arrasament de l'horta que laminava l'aigua abans d'arribar a les cases, la construcció desmesurada damunt dels barrancs per crear barris en la perifèria de València on col·locar la immigració de final del 60 i dels 70, els polígons industrials situats en zones inundables, l'edificació vora mar impedit el pas de l'aigua, les barreres viàries i ferroviàries construïdes sense prevenir passos per a l'aigua van ajudar i van elevar la riuada al drama que ens ha vingut a sobre.

En el moment que tenia aigua al genoll, vaig pujar a l'andana i vaig deixar passar la nit, amb la mala sort que, al cap d'unes hores, un cotxe es va estampar contra la porta de casa. L'aigua, el fang i milers de canyes entraren a cor què vols. La força de l'aigua esdevingué imparabile.

I el matí del dia 30?

L'endemà vaig baixar de l'andana i em vaig trobar la casa desfeta, plena d'aigua i de fang; havia entrat fins al fons i havia rebotat les portes del pati i del meu estudi, que està al fons de tot. El carrer era impracticable, amb el fang i els cotxes amuntegats a les cantonades, on havien fet parades que augmentaven l'alçada de l'aigua que havia entrat a les cases a pleret. En aquestes circumstàncies costa reaccionar. Havia passat la nit sense llum ni aigua ni connexió a internet, incomunicat absolutament. Eren les primeres hores de la matinada i la gent que s'havia refugiat als pisos alts sortia als balcons, sense fer-se'n gairebé del tot càrrec del que havia passat. Un espectacle dantesc, de guerra. El fang omplia els carrers i els cotxes s'apilaven arreu. Era difícil saber què fer. Esperàvem l'ajuda que va tardar massa a arribar. Al meu carrer, a casa, van aparèixer els voluntaris de seguida, però fins al tercer dia l'ajuda dels cossos de seguretat no va arribar. Els primers que vingueren, almenys al meu carrer, van ser uns bombers rossellonesos, catalans. Després van anar arribant d'arreu: bombers i policia urbana de tot l'Estat, mossos d'esquadra, ertzaintzes, soldats, etc. Concretament el dia 30 era un caos total, sense llum, sense aigua potable, amb les cases inundades i els cotxes i el fang envaint-ho tot. Gràcies a la solidaritat del veïnat i dels voluntaris, als quals no pagarem mai la seua dedicació. A casa, van ser, juntament amb amics, els que van traure el fang i em van ajudar a llançar tot el que s'havia fet malbé, la vida.

Com estàs a dia de hui? Com et trobes?

Ara mateix, encara em trobe en estat de xoc. Hi ha tant a fer que, de vegades, no hi penses. Quan et pares, però, sobretot a la nit, dubtes que el desastre tinga remei i que la recuperació es pugua escometre en temps prudencial. No serà una qüestió de mesos, tardarem anys a refer-nos i hauré perdut molts béns materials i una bona part de la memòria (documents, fotografies, etc.). I no oblidarem en generacions la pèrdua de tantes vides a causa, fonamentalment, de la negligència del mal govern que patim els valencians, amb el president de la Generalitat al cap.

I com està Catarroja, el teu poble?

Cal netejar cases, sobretot garatges. És imprescindible netejar els carrers a fons. Amb els efectius actuals tardarem mesos a tenir els pobles nets, habitables. I encara quedarà faena per fer. La Generalitat ha demostrat la seua incapacitat, i el govern de l'Estat no està a l'alçada. Actuacions prepotents, i insultants, com les de la ministra Margarita Robles, són una mostra de com no ens poden tractar els poders públics, per molt «ministra de l'Exèrcit» que siga. Que es moderen davant del patiment, que facen efectives sense dilació les ajudes i que, d'una vegada per totes, paguen el deute històric que ens condemna als valencians a l'infrafinançament.

Com ha afectat la inundació a l'editorial Afers?

Les pèrdues de l'editorial s'han produït fonamentalment als magatzems de la distribuïdora, on hi havia dipositats vora 20.000 exemplars. Ara fem recompte. Hem perdut, doncs, molt de fons, entre el qual les novetats. Hem començat a reimprimir títols destruïts i hem començat a servir les comandes que hem anat rebent aquests dies, mentre la logística no funcionava. He de remarcar la solidaritat de molta gent que ha fet compres de llibres a través de la web o a les llibreries. I he de dir que això ens ha ajudat molt. I que els estem molt agraïts.

Creus que pot posar en perill la seua supervivència?

Tot depèn de les ajudes i de la velocitat amb què ens arriben. Els sectors culturals en general, i l'editorial en particular, no han rebut mai les ajudes necessàries. Ara cal que les administracions estiguen a l'alçada de la situació: la del país i la de l'Estat. I d'alguna manera també s'haurien d'implicar les administracions de tot l'àmbit lingüístic, amb ajudes i amb una política de compra de llibres especial per a les seues biblioteques. Fa pena veure el tractament que habitualment es fa fora del País Valencià a la producció editorial, a la cultura comuna feta des del País Valencià o des de les Balears. Els llibres editats en català al País Valencià, a les editorials que hem

patit els aiguats, formen part de la cultura comuna. O entenem això, o estem perduts. Com a poble i com a cultura Cal recuperar el fons perdut, cobrar amb rapidesa les ajudes que han de ser suficients i cal que l'Estat faça front, no només a un paquet d'ajudes importants, sinó que pague el deute històric que arrossega en el cas del País Valencià. En això, en negar-nos el que ens pertoca en justícia d'acord amb la nostra demografia i les nostres aportacions a la caixa de l'Estat, sempre s'han posat d'acord tots els governs espanyols. Ho hem de tenir en compte. Ara, eixos diners que són nostres, ens haurien d'ajudar a eixir del mal tràngol, del desastre que ens ha sobrevingut.

Quin penses que han sigut els efectes de les inundacions en el sector editorial valencià?

Ja ho comentava abans. Els efectes han estat catastròfics. Costarà de recuperar-se. Als editors i a les llibreries, que són imprescindibles per fer funcionar la cadena del llibre. Sense les ajudes suficients i ràpides costarà molt. Molts ens podríem quedar en el camí i no alçar cap. Però del que m'assabente és que la Generalitat deixa sense ajudes ordinàries el sector del llibre, en el pitjor any de la seua història, la qual cosa posa en perill la subsistència de moltes editorials i llibreries.

Què cal fer ara com a societat?

El país ha de parar-se a pensar el camí per on volem anar. No podem oblidar el que ha passat i cal demanar responsabilitats als culpables de no haver avisat a temps per evitar molts danys i, sobretot, els morts. Responsabilitats polítiques, però també penals. No hem de deixar de pressionar perquè es reconeguen els nostres drets, perquè hi haja una bona política del territori, que tinga en compte que el canvi climàtic que alguns (massa) neguen ens posarà en perill més sovint i cal estar previnguts. I cal, és imprescindible, fer fora governs irresponsables i exigir que el deute històric de l'Estat amb els valencians es liquide. Cal estar a l'aguait que els partits que no estiguen disposats a fer-nos justícia en tots els sentits: socials, sanitaris, educacionals,

CAR ÀCT ERS

culturals, mediambientals, no haurien de rebre el suport del poble valencià. Això és fonamental. Com deia Joan Fuster, cal fer política, perquè «si no la fem ens la faran».

Vols transmetre alguna reflexió personal arran de tot el que ha passat des del dia 20 d'octubre al País Valencià?

Ni oblit ni perdó per als culpables. I tota la solidaritat per tirar endavant.